

živih. Vemo, da je v spopadih med resnico in lažjo resnica pogosto pogažena in pokopana, pa vendar se prebije na dan.

Zemljo pokriva zločine, a jih ne more nikoli skriti. Od tolikšne bolečine in krivic bi morala neprestano drhteti. Kletev nedolžnih besni nad zemljo, kot besni jo nevihte. Fašisti so mrtvim

velikodušno podarili zemljo, obenem pa so jim podlo ukradli luč in modrino neba. Pa vendar je v njihovi smrti več življenja in svobode kot v življenju njihovih rabičev. Če bi fašisti mogli, bi ustrelili celo čas, da jih ne izda in da skrije njihove zločine. Čas se ne more izogniti zvonovom resničnosti.

Danes je preveč zločincev, toda še več je prič zločinov. Zločin peče kot žerjavica. Preveč očitna je meja med ustrelenimi in njihovimi rabiči. Na eni strani meje se je zločin poosebil v fašizmu, na drugi se je maščevanje poosebilo v revoluciji.

VELJKO VLAHOVIČ

Z ENIM SAMIM GIBOM ROKE

To je bilo konec marca 1940. leta. Francija je bila že v vojni z Nemčijo in je med drugim organizirala tudi »delovne kompanije«, katerih člani so popravljali poškodovane utrdbe na Maginotovi liniji, oziroma gradili nove na meji z Belgijo.

Delovno moč so najpogostejše rekrutirali v francoskih koncentracijskih taboriščih, ker so se Francozi sami trudili, da bi razkropili slavne mednarodne brigade, ki so bile tudi v okvirih taboriščnega življenja in dela zelo aktivne, tako da je pogosto prihajalo do konfliktov s taboriščnimi oblastmi.

Eden najpomembnejših konfliktov te vrste se je zgodil 2. aprila v Gursu, kjer sem prebival s svojimi tovariši, borci iz Španije.

PISNI UKAZ

»Nesporazum« se je začel s pisnim ukazom taboriščne komande, po katerem bi dvajset ali še več tovarišev, ne spominjam se točno koliko, moralo oditi v omenjene »delovne kompanije«. Ker taboriščno partijsko vodstvo tedaj ni imelo jasnega stališča do te zadeve v celoti, smo Jugoslovani takoj organizirali svoje partijsko posvetovanje in soglasno sklenili, da se upremo pošiljanju naših tovarišev na prisilno delo. Seveda se komandi taborišča ob določenem času ni javil nihče.

Temu je sledil ultimat taboriščnega vodstva, ki nam je dalo na znanje, da nas bodo žandarji odvezali s silo, če se sami ne odzovemo pozivu. Ker pa Francozi niso vedeli, kdo je ta ali oni od nas, bili smo porazdeljeni po barakah, smo se zadovoljno smehljali, pričakovali prihod žandarjev in poimensko klicanje. Prišli so zgodaj zjutraj in pred prvo barako prebrali spisek, določenih za »delovno kompanijo«. Tovariši so odgovorili, da v tej baraki ni nikogar s tega spiska. Žandarji so odšli naprej, pa tudi tam so dobili isti odgovor. To se je ponavljalo od ene do druge barake in Francozi so nazadnje uvideli, da so bili prevarani, ker se je odgovor zmeraj glasil: »Teh ljudi ni v naši baraki!«

Brž nato je prišel drugi ultimat, že mnogo strožji. Rok za odziv na zahtevo se je iztekel 2. aprila 1940. Med tem je skoraj vse taborišče zvedelo za naš odpor in kakih deset tisoč taboriščnikov je z zanimanjem, simpatijami in razburjenjem spremljalo neenaki boj, ki smo ga začeli.

Omenjenega 2. aprila je prispela pred naše barake tudi četa specialne žandarmerije, »garde mobile«. Dan je bil ukaz, naj se postrojimo. To pa je bil že povod, da so se zbrali tudi taboriščniki iz drugih oddelkov, ki so bili od nas ločeni z žično ograjo.

Žandarmerijski oficir je prebral spisek tovarišev, določenih za »delovno kopanje«, ki nam je bil že znan, vendar se ni oglašil nihče od postrojenih. Stali smo v položaju »mirno« in kljubovali žandarjem, ki so bili pred nami.

V taborišču je vladala tišina. Ni bilo slišati ničesar drugega razen šepetanja oficirjev, ki so se nekaj dogovarjali. Padlo je povelje, nato pa je skupina žandarjev planila na nekega našega tovariša in ga poskušala s silo izvleči iz vrste. To pa se jim ni posrečilo. Uprli smo se tudi temu nasilju in napadenemu se je s pomočjo najbližjih

tovarišev posrečilo, da se je iztrgal iz rok žandarjev in se izgubil med množico taboriščnikov. Podobno se je končal tudi vsak drug poskus žandarjev.

»POZDRAV«

FRANCOSKI VOJSKI

Seveda je nerazpoloženje vseh navzočih že po prvem poskusu uporabe sile tako naraslo, da bi lahko vsak trenutek prišlo do incidenta večjega obsega in posledic. V taborišču pa je bilo kakih deset tisoč borcev iz Španije.

Taboriščno vodstvo je že ob prvi reakciji taboriščnikov poklicalo na pomoč vojsko. To smo pravočasno zvedeli od tovarišev, ki so bili pri glavnih vratih taborišča in so nam po zvezi sporočili, da prihaja bataljon vojske. Tako smo imeli dovolj časa, da se pripravimo na njen sprejem, čeprav žandarji, ki nas niti za hip niso spustili izpred oči, niso opazili ničesar. Naš obveščevalni sistem je brezhibno deloval.

»Non pasaran!«

In medtem ko so se nam vojaki, korakajoč s puškami na ramah, vedno bolj bližali, je prišla direktiva, ki se je prenašala od enega do drugega taboriščnika, naj vojsko sprejmemo s parolami v francoščini: »Živela francoska vojska!« »Vojaki so naši bratje!« »Živeli francoski kmetje in delavci!«, potem pa naj zapojemo marsejezo, himno francoske republike.

Brž ko se je bataljon vajakov prikazal na cesti v taborišče, smo mu navdušeno stekli naproti, vzklikajoč parole za dobrodošlico, kot da prihajajo zato, da nam pomagajo v boju proti žandarjem. To je trajalo nekaj trenutkov, potem pa smo se postavili v pozor, salutirali s pestjo, kot je bil pozdrav španske ljudske vojske, in zapeli marsejezo.

Vojaki in njihovi oficirji so se zmedeno ustavili na cesti in povesili puške. Ta trenutek je bil veličasten, tako rekoč neponovljiv. Sicer pa nismo mogli ravnati drugače. Pozdravljala jih je prava vojska, borci slavnih mednarodnih brigad. Najbrž so v tem trenutku tudi oni začutili, da zadošča ena sama iskra, pa se bo vse spremenilo v pekel. To je začutilo tudi francosko taboriščno poveljstvo, katerega predstavnik se je isti trenutek obrnil na naše legalno interno oddelčno poveljstvo. Obljubil je, da se bo vsa zadeva v zvezi z »delovnimi kompanijami« ure-

dila, če se mirno razidemo po barakah. Njegova obljuba se torej ni nanašala samo na nas Jugoslovane, ki smo začeli to »bitko«, temveč na vse navzoče taboriščnike; zato je bilo treba čim hitreje reagirati. Razpoloženje množice je prekipelo do vrhunca in bili smo v resnični nevarnosti, da bo proti nam uporabljeno strelno orožje, oziroma da bo prišlo do masakra.

Dolžnost nastopa pred tovariši je v tem trenutku prevzel Kosta Nadj, ki je bil takrat, tako menim, tudi naš interni legalni komandant taboriščnega oddelka. Natančno se spominjam teh trenutkov, ko se je brez besede postavil pred vrsto, preletel s pogledom množico tovarišev taboriščnikov, francoske vojake, oficirje in žandarje in samo visoko dvignil roko. In to je bilo vse. Množico razjarjenih ljudi je ta edini gib roke tako rekoč začaral. Uthnili so celo najglasnejši, napetost je popustila, tovariš Nadj pa je pojasnil, kaj je obljubila francoska komanda, in zaprosil, naj se mirno razidemo.

V ZAPORU

Brž ko smo se znašli v barakah, je bila pred vsak vhod postavljena straža. Po en stražar in vojak sta skrbela za to, da se spet ne razidemo. Na to smo odgovorili s petjem revolucionarnih pesmi, ki jih je polagoma povzelo za nami vse taborišče. Pa so se vrata naše barake odprla in prikazalo se je nekaj oficirjev in žandarjev. Ukazali so, naj se postavimo v vrsto vsak zraven svoje postelje. Začelo se je poimensko klicanje. Eden od oficirjev je pokazal name. Takoj sem razumel, kaj to pomeni, in začel protestirati, sklicevaje se na vse mogoče odredbe, veljavne in neveljavne. Seveda to ni pomagalo. Francozi sicer niso razumeli niti polovice vsega tega, zato pa sem jaz sam zelo dobro razumel žandarje, ki so me zgrabili za roke in noge in me s silo vrgli iz barake. Za menoj so privlekli še enega tovariša, Rudolfa Janhuba. Čeprav sva se upirala, kolikor sva se mogla, ni nič pomagalo. Žandarji so to ponovili tudi v vseh drugih barakah in tako privlekli kakih petdeset ljudi raznih narodnosti.

Znašli smo se v bližnjem hangarju, ki je stal pri vhodu v taborišče. Mokri in blatni, brez hrane in odeje smo v njem prebili naslednjih 24 ur. Drugi dan je v spremstvu žandarjev prišla tudi zdravniška komisija, da ugotovi, ali je kdo izmed nas morda fizično nesposoben za delo v »delovni kompaniji«. Mi Jugoslovani smo pregled zavrnili s pojasnilom, da nas nihče nima pravice prisiliti k prisilnemu delu, kar je seveda izzvalo nov revolt Francozov.

»V zapor!« se je glasil odgovor.

V zaporu smo ostali nekaj tednov, pozneje že s polovično porcijo obroka, zato se našim tovarišem iz bližnje barake ni bilo več treba odrekati hrane, saj smo prihranili svojo.

Vrnitev v oddelk, med druge tovariše taboriščnike, je spremljalo navdušenje. Vrnili smo se kot zmagovalci v neenakopravnem dvoboju, to pa smo čutili ob vsakem koraku.

Francoske oblasti se niso več zatekale k prisilni mobilizaciji v »delovne kompanije«, zato pa nas je nekaj kmalu nato odšlo, seveda neprosto, v drugo francosko taborišče, v zloglasni Vernet...

MARKO PERIČ

NAŠA SKUPNOST — 25. MAJ

Umetniška priloga. Ureja komisija pri uredniškem odboru Nsk, zanjo odgovarja Marjan Moškič.

Vse prispevke, razen seveda Staneta Bobnarja Komunistična partija — organizatorica pomoči boju španskega ljudstva, je prevedla Nada Carevska.